

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Principia Juris Canonici : Ex Libro ... Decretalium Gregorii
IX. Pontificis M / Antehac In Alma & Archi-Episcopali
Benedictina Universitate Salisburgensi**

König, Robert

Salisburgi, 1725

VD18 80460518

24. De Jurejurando.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61781)

existentem in utero, quando agitur de ejus commodo, esse natum: Religiosum esse mortuum, dum verè vivit: Patrem & filium esse unam personam, cum sint duæ: Canonicum, qui est in studiis, esse præsentem ad effectum percipiendi redditus &c. Unde contra fictionem juris non admittitur probatio, bene autem contra præsumptionem. Item leges, quæ in falsa præsumptione fundantur, non obligant in conscientia, bene autem, si fundentur in fictione. P. Engel h. t. numer. 14. & 15.

TITULUS XXIV.

De Jurejurando.

In probationum aliarum defectum sæpius in judicio defertur jusjurandum; de quo hic prius in genere, deinde in specie de juramento litis decisorio, nempe voluntario, judiciali, & necessario; atque de juramento in litem, seu litis æstimatorio agemus.

Pars I.

De Jurejurando in genere.

SUMMARIA.

1. Juramentum quid nominis? 2. quid rei.
3. 4. 5. & quomplex?

6. Est omni jure licitum.

7. In jurante requiritur usus rationis. 8. usque 11. & intentio jurandi.

11. Quod juramento assertitur debet esse certum.

12. usque 19. Quod jurato promittitur, debet esse honestum & licitum.

19. usque 29. Requisita juramenti in genere. 29. Eiusdem finis.

30. usque 32. Quatenus obliget. 32. usque 36. & contractus confirmet?

37e & seqq. De contrariis juramenti.

§. I.

Jusjurandum, quod alio nomine *juramentum*, & subinde *Sacramentum* appellamus, primam originem trahit à *jure* & *jurando*, quasi id, quo super juratur, juris instar obliget, & ad præstationem adstringat arg. l. 5. in pr. ff. hoc tit. l. 2. l. 12. § 5. c. de Reb. cred. vel quia id, quod Divinò testimoniò firmatur, quasi jure suo pro vero habendum sit, & inviolabiliter observandum, cum DEUS testis sit infallibilis, & ipsa veritas e. à nobis 28. de Sentent. excom. Covarr. in c. quamvis. de Pact. in 6. 1. p. in princip. num. 30.

§. II.

Definitur jusjurandum, seu juramentum, quòd sit invocatio Divini nominis in testimonium veritatis. S. Th. 2. 2. q. 89. a. 1.

§. III.

Dividitur I. In juramentum assertorium, & promissorium. Juramentum as-

assertorium est invocatio Divini Nominis in testimonium veritatis ejus rei, quam dicimus, quale est, quod præstare solent testes in dicendo testimonio. *c. nuper §. I. de Testib.* Promissorium verò est invocatio Divini Nominis ad confirmandam, promissionem factam; quale est, quo Episcopi in sua ordinatione jurant fidelitatem, & obedientiam Papæ. *cap. ego 4. hoc tit.*

II. Tam assertorium, quam promissorium juramentum subdividitur in id, quod fit per simplicem contestationem, quæ DEUS in testem adducitur absque obligatione sui, aut suorum ad poenam: ut *Testor DEUM*; & in id, quod fit per execrationem seu imprecationem: ut, quando quis aliquid affirmat, vel negat adducendo DEUM non solum in testem, sed etiam in Judicem & vindicem, si falsum sit, quod jurat; v. g. *Non moriar hinc per animam meam: non vivat filius meus, &c.*

III. Dividi potest in judiciale, & extrajudiciale. Illud est, quod præstatur in judicio; hoc, quod extra judicium deponitur.

§. IV.

Causa efficiens jurisjurandi, seu juramenti est vel remota, vel proxima.

Remota est jus, tum Divinum, tum humanum: Omni quippe Jure ex necessitate, vel adstante justâ causâ jurare licitum est. Jure Divino Veteri per text. *Exod 22. vers. 8. & 12. Deuterio 6. v. 13. Psalm. 62. vers. ult.*

Jure Divino novo per text. ad *Habr. 6. vers. 14. Ad Roman. 1. v. 9. 1. ad Thessalonic. 2. vers. 10.* Jure humano Canon. & Civili per *c. tit. utriusque Juris*, quibus jusjurandum tanquam res licita, & in foro omnino necessaria supponitur. Et quidni jurare liceat? cum jurans DEUM, tanquam testem infallibilem, qui nec fallere, nec falli potest, advocet, sicque ei honorem impendat, profitendo Ipsum esse primam veritatem. Neque obstant verba Christi apud *Matth. 5. vers. 34. Ego autem dico vobis, non jurare omnino.* & Jacobi in *Epistol. Cathol. c. 5. v. 12. Ante omnia autem fratres mei nolite jurare.* Intelligitur enim hæc prohibitio solum de frequenti jurandi usu, etiam pro rebus levissimis & absque justa causa; non verò si subite necessitas, aut rationabilis causa, & aliæ conditiones, de quibus in *§. 6. num. 24.*

Causa efficiens proxima jurisjurandi est jurans; in quo duo desiderantur.

Primo jurandi capacitas, quam ex natura rei omnibus dat usus rationis; ideoque etiam impuberes jurare possunt. arg. *c. 1. de Delict. pueror.* ubi dicitur, pueros ante 14. annum ætatis posse pejerare. In Jure tamen aliquæ personæ excipiuntur, quæ in judicio jurare non permittuntur, ut I. impuberes. *cap. 14. & 15. causâ 22. quest. 5.* II. Perjuri infames, seu notorii. *c. si quis 7. & d. cap. 15. causâ 22. quest. 5.* III. Sacerdotes, qui in levî causa non possunt compelli ad jurandum in judicio. *c. si quis Presbyter 4. causâ 2. quest. 5.* Si gravis sit necessitas, aut utilitas, jurare possunt; veluti pro sui purga-

gatione, pro fide, pace, obedientia, & Ecclesiæ immunitate, vel si agatur de gravi præjudicio alterius, & ejus innocentia aliter probari nequeat. *Zoëf. n. 8. hoc tit.* Sed & tunc jurare non debent in manu Laici, tanquam sui Superioris, nisi cum licentia sui Ordinarii *cap. nullus 22. causa 22. quest. 5.* Episcopis vero non nisi in arduis causis juramenta sunt offerenda, ut puta pro fide in abjurazione erroris, & in causa purgationis. *cap. I. 3. & 6. causa 2. q. 5.* Item ad præstandam obedientiam Papæ. *d. c. 4. b. 1. & de calumnia. c. fin. de Juram. calumn.*

Secundo requiritur voluntaria & deliberata intentio. Refert autem: an quis juret exterius & non habeat animum jurandi: an non adsit intentio faciendi, quod jurat: vel an desit intentio promittendi, aut se obligandi? Ut distincte respondeam.

Dico I. Qui fingit se jurare, animum tamen jurandi non habet, nec verum juramentum emittit, nec aliqua, vi juramenti præcisè, obligatio nascitur. Quod verè non juret, patet: quia deest intentio & voluntas jurandi, quæ essentialiter requiritur ad actum humanum, qualis est juramentum: ac per consequens vi juramenti, quod nullum est, nulla quoque obligatio oritur. *arg. o. humana aures 11. causa 22. quest. 5. & c. 25. de Sponsalib.* Nihilominus vel ratione scandalii, quod ex juramenti neglectu nasci potest; vel ratione damni, aut injuriæ proximo per similem deceptionem illatæ juramentum observare teneretur, imò in foro externo, quod ex verbis præsumit intentionem. *l. Labeo 7. ff. de Suppellect. Leg. ad im-*

plendum simulatum hoc juramentum cogere. Num verò hujusmodi fictum juramentum semper sit grave peccatum? variant Moralistæ, neque nostri institui est, excutere.

Dico II. Quando promittens & jurans intentionem promittendi, ac jurandi habuit, non autem animum adimplendi promissum, peccat, & ad implenda, promissa obligatur: quia sicut executio ad essentiam juramenti non pertinet, ut patet, cum illa justè vel injustè impeditur, ita nec intentio exequendi; licet ergo hæc defuerit, juramentum valebit. *c. in dolo 1. causa 12. q. 1.*

Dico III. Similiter si jurans animum jurandi habet, non autem se obligandi in omni eventu, peccat, & talis tam in foro externo, quam interno vi hujus juramenti tenetur, eò quod licet sit in potestate hominis, jurare, vel non jurare, non tamen ex juramento præstito obligatur: cum obligatio sit naturalis, ac à jurante independens effectus juramenti. Et certè reverentia DEO debita postulat, remissam adimpleri, ne illius Nomini frustra adhibitum fuerit. *Zoësius l. t. num. 10.* At objiciunt hic Adversariis qui vovit, qui matrimonium promittit, qui contraxit sine animo se obligandi, non obligatur, ergo nec qui jurat sine animo se obligandi, obligatur, saltem in foro interno. Sed parum probat hoc argumentum: nam permissio antecedente nego consequentiam, & paritatem: etenim tota essentia voti, & promissionis in obligatione consistit, & ideo exclusâ obligatione excluditur tota voti, ac promissionis substantia, & inducuntur actus se

mutuò destruentes, & perinde est ac si dicas: *volo nolo vivere: volo nolo promittere*; qui actus utique neminem obligant. Secus est in juramento promissorio, cuius substantia non est obligatio faciendi, sed adductio DEI in testem, quæ inducit obligationem religionis. Obligatio igitur faciendi effectus est juramenti promissorii ex invocatione Divini Nominis in testem tam necessario emergens, quàm calor ex flamma. Unde in arbitrio nostro non est, eum impedire.

§. V.

11 *Materia, seu Objectum* aliud est juramenti assertorii, aliud juramenti promissorii.

Materia, seu objectum juramenti assertorii est res, vel factum præsens, aut præteritum, debet autem hoc factum juranti esse certum, aut satis exploratum pro conditione, seu qualitate ejusdem. Equidem; si jurans proprium factum juramento confirmet, requiritur major certitudo, ac plerumque evidentiã veritatis, qualis de propriis actibus haberi potest, & solet; si verò jures de actu vel facto alieno, de quo certa, aut evidens cognitio haberi nequit, sed verisimilis tantum, tunc verisimilis quoque & probabilis certitudo ad juramentum assertorium sufficit, etsi præter opinionem contingat, rem aliter se habere: adeoque oportet, ut jurans rem ita se habere arbitretur, non levi conjecturâ ductus, sed certâ, aut verisimili, ac probabili: temeritatis enim & impietatis est, de incognitis jurejurandò testimonium dicere: nam ubi veritas locum non habet, nec jusjurandum locum habebit. Sester. *de Juram. l. 1. c. 17. n. 4.*

12 *Materia, seu Objectum* juramenti promissorii est res, vel factum futurum: ho-

nestum scilicet, ac licitum, non merè indifferens, aut illicitum. Hinc

Inferes I. Temerarium & invalidum est se juramentum de faciendâ re aliqua indifferente, quæ nec in honorem DEI, nec in propriam, & proximi utilitatem cedit; ut si jures non levare festucam, non dormire in sinistra aure, non rescindere ungues tali die, non transire per talem locum &c. quia cum res indifferens, quàm diu talis manet, non sit apta juramenti materia est saltem venialis quædam irreverentia, & vanitas, uti DEI Nomine ad hujusmodi rem confirmandam; consequenter non obligaris tale juramentum servare ob defectum debitæ materiæ. Azor. *Instit. moral. tom. 1. l. 11. c. 5. q. 1.*

Inferes II. Eum, qui jurat, se omis- rum aliquid superrogatorium, seu se facturum aliquid contra consilia Evangelica, ut se non futurum Religiosum, vel Clericum, non se mutuaturum, aut daturum eleemosynam, quando non est obligatus, peccare, nec juramento obligari: tum quia hæc non est apta materia juramenti; tum quia talis ponit obicem Spiritui S. ac per consequens est ad minimum venialis irreverentia, quæ DEO in juranda ejusmodi abstinentia irrogatur, cum ipse contrarium consulat. S. Th. 2. 2. q. 98. a. 2. ad 2.

Inferes III. Improbum, nec obligatorium esse juramentum, quoties id, quod juratum est, sine peccato etiam veniali fieri, aut omiti non potest; ut si Princeps juret de servanda moneta, quam tempore editi juramenti scit, in legitimo pondere esse vitiatam. c. quando 18. hoc tit. si Religiosus juret, se cum aliis in Monasterio, in quo professus est, non permanenturum. c. sicut 13. h. t. si filius juret, se

G g g Pa-

Parentibus non locuturum, aut ipsis, vel aliis personis conjunctis debita obsequia ac subsidia non præstiturum *c. cum quidam* 12. §. *illi verò h. t.* si conjuges temerè, & sine justa ac honesta causa, puta ex odio, aut vindictæ alicujus cupidine, non pietatis, ac continentiæ amore jurent, se ab invicem nunquam velle debitum conjugale exigere, ac reddere, & propterea instituant separationem quoad thorum, & cohabitationem. *c. tua nos* 24. *h. t. & c.* Cujus illationis generalis ratio assignatur in *d. c. 18.* quòd *juramentum, ut esset iniquitatis vinculum, non fuerit institutum.* Et sanè injuriosum est, DEUM invocare in testem, & velut patronum iniquitatis. Unde ulterius

16 *Inferes* IV. Non stringere juramentum, quod in præjudicium tertii redundat; veluti si Rex aut Princeps bona Coronæ, ac jura regalia alienans juret, ea se non repetiturum *c. intellecto* 33. *h. t.* si Prælati rebus Ecclesiæ spoliatus juret, res ablatas, non revocaturum. *c. 2. & ibi Gonzalez Eod.* si Canonicus vel Capitularis juret in aliquas capitulationes, quæ dignitati, potestati, aut redditibus Episcopalibus, vel Ecclesiæ præjudicant. *c. sicut* 27. *h. t.* si Clericus beneficiarius juret Patrono præsentanti ad beneficium Ecclesiasticum de antiquo censu, sive pensione augenda, *c. II. & ibi Pirthing num. 31. h. t. cap. 7. de Censib.* Si subditus juret alicui obedientiam & fidelitatem, cui non debebat, in præjudicium sui Superioris. *c. 19. & 22. h. t.* quippe hujusmodi juramenta, cum damnorum aliorum, & consequenter injustitiam involvant, sunt de re illicita, adeoque nec valent.

17 *Inferes* V. Non obligare juramentum factum contra jus publicum, quod videlicet ad publicam utilitatem principaliter

introducitur, ut si Judex jurèt, etiam crimen manifestum non punire sine accusatore. *c. ad nostram* 21. *h. t.* vel si maritus uxori juramentò promittat, se illam de nullo crimine committendo accusaturum. *c. quemadmodum* 25. §. *illud autem Eod.* vel si testis juret, se nolle testimonium ferre. *c. pervenit* 4. & *ibi Interpp. de Testib. cogend.* Nam & talia juramenta sunt de re illicita.

Planè si aut jus, vel lex aliqua principaliter in utilitatem privatorum introducta sit, illi per juramentum contraveniri potest, & tale juramentum servari debet; Ita enim licèt de jure mulier ex intercessione non obligetur. *l. 1. & 2. ff. ad SC Velleian.* si tamen juramentò huic beneficio renuntiet, obligatur *c. 9. h. t.* Alienatio fundi dotalis etiam consentiente uxore secundum leges Civiles irrita est *pr. Inst. Quib. alien. licet, vel non juramentò tamen velata servanda est. c. 28. h. t.* Renuntiatio paternæ hæreditatis de jure prohibetur. *l. ult. ff. de Suis & legitimis hæredib.* sed jurata admittitur. *c. 1. de Pact. in 6.* Ratio est: quia quilibet licèt & validè suo juri, favori, & privilegio renuntiat, neque hoc ullam continet injustitiam. *l. 29. C. de Pactis.* Unde subintrat regula desumpta ex *c. 8. & 28. h. t.* quòd omne juramentum editum in alterius utilitatem servandum sit, si sine salutis dispendio, id est, sine peccato, servari possit.

§. VI.

Forma jurisjurandi, seu juramenti alia est essentialis, alia accidentalis.

Forma essentialis posita est in invocatione expressa, aut saltem tacita Divini nominis ad faciendam fidem dictis vel promissis. Ita disertis verbis habetur *Deo-teron. 6. v. 13. Dominum DEUM* tantum

similibus, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis. Juratur autem per DEUM expressè, si dicam: juro per DEUM: DEUM testem invoco: DEUM testor: per DEUM ita est, &c. tacitè verò, si jurem per fidem Catholicam, per Sacramenta, per Crucem, per Evangelia, per Sanctos, per animam, aut salutem meam, per cœlum, terram, aliàsve creaturas cum ordine & relatione ad Creatorem, quatenus ejus virtus, bonitas, veritas & sapientia in iis singulariter relucet. Pirrhing. h. t. n. 6.

20 *Dubatur I.* an verba: DEUS scit, vel videt, ita esse: coram DEO loquor: DEUS novit meam conscientiam &c. juramentum contineant? In affirmativam propondet S. Thom. 2. 2. q. 89. a. 1. ad 3. ubi inter juramenta has formulas numerat: est mihi DEUS testis: coram DEO loquor. Ego cum Sanchez lib. 3. in Decalog. c. 2. num. 20. distinxerim: an hujusmodi verba invocativè vel tantùm enuntiativè proferantur? Si invocativè proferuntur, invocando scilicet DEUM ad confirmandum id, quod dicitur, tunc habent rationem juramenti; in quo sensu Apostolus ad Galatas. 1. juravit: coram DEO, quia non mentior; & ad Rom. 1. Testis mihi est DEUS. Sin autem solùm enuntiativè sive per modum simplicis enuntiationis proferuntur, ut sensus sit: ego his verbis ajo, sed tamen verba mea DEI iudicio remitto, ipse enim, quid verum sit, novit: non erunt juramenta. Adeoque in his dignoscendū imprimis spectanda est intentio loquentis; ubi verò de animo proferentis hæc verba non constat, recurrentum est partim ad communem loquentis morem, partim ad particularem loquentis consuetudinem: si enim quis frequenter jurare soleat, censetur jurasse; sin minùs, & bonæ sit con-

scientiæ, nec juramenta reputabuntur.

Dubatur II. Quid dicendum de hac formula: in conscientia mea: vel per conscientiam meam. Quidam ajunt, verba: in mea conscientia: non esse juramentum, bene autem hæc: per meam conscientiam; eò quòd in prioribus nihil adduci videatur in testem, secus in posterioribus. Alii tenent, utramque formulam comprehendere juramentum, ut videre est apud Sanchez. d. c. 2. n. 30. Plerique volunt, neutram vim juramenti habere, nec unam ab altera esse diversam, & sensum utriusque non esse alium, quàm hunc: hoc est, quod sentio in mea conscientia: vel: hoc dicitur mihi mea conscientia: vel ex conscientia loquor: vel testis est mihi mea conscientia. Layman. in Theol. Moral. l. 4. tr. 3. c. 2. ad fin. qui tamen addit, fore juramentum, si quis intentionem haberet jurandi per conscientiam, sicut per animam suam juramentò execrationis; aut si vellet jurare per conscientiam, quatenus est radius & participatio quædam Divinæ veritatis. Sed hæc intentio præsumi non debet, nisi ex patriæ consuetudine, vel circumstantiis, probabilis juramenti conjectura fieri possit.

Dubatur III. de hac formula: volo dictum vel promissum meum juramentum esse: germanicè auf mein Wyl; an veram rationem juramenti habeat? Affirmo, præsertim in foro judiciali, ut si Judex dicat: promitte mihi juratus. gelobe an auf Dein Wyl; & alter annuat, vel promittat: censetur enim jurare, & juratus promittere, cum hæc sit Judicis intentio juramentum exigentis; extra judicium autem, si deliberatè proferatur; plerumque juramentum continet, teste Layman d. c. 2. n. 1. ex Germanorum consuetudine,

dine, apud quos dicta verborum formula pro juramento usurpatur; nisi de alia usurpantis intentione constet: cum multi ita loquantur: ich schwöre dir einen Eid / vel: auf mein Eid / hoc, vel illud faciam, quorum tamen animus non est, serio id jurare, sed graviter solum affirmare. Hinc nobiles, ac alii, qui ad singula ferme verba, quæ pronuntiant, verbum *juro*, aut *per DEUM* intermiscunt, rariùs jurant, eò quòd non habeant intentionem jurandi, quæ in juramento potissimum spectanda est, sed firmiter, quod pronuntiant, asserendi. Quamvis hic modus ob periculum, quod involvit, reprehensione sit dignus, & à Christiano ore penitus ablegandus. Vid. Pirrhing. *h. t. n. 7.*

23 *Dubitatur* IV. an fidei interpositio pro juramento haberi possit, & an verè is juret, qui quid fide sua bey Trauen Ehrn / un d Glauben promittit?

Sunt non pauci, qui affirmant, maximè si Sacerdos sub fide sua Sacerdotali, Religiosus, sub fide sua religiosa, Princeps sub fide sua principali, illustris sub honore suæ dignitatis aliquid adstruant. Moventur primò textu *c. 3. de His, qua vi metusve caus.* ubi renunciatio electionis ob laicorum terrorem facta irrita decernitur, nisi fortè juramentò, vel fide interposita sit confirmata. Secundo textu in *c. 2. de Fidejussorib.* ubi dicitur, Clericos, si religionem fidei, & juramenti sui eos violasse constiterit ab officio & beneficio suspendendos esse. Et hanc esse communem sententiam, testatur Gail. *2. observ. 59. n. 1.*

Negativæ patrocinantur Cajetan. *2. 2. q. 89. a. 6. Less. de F. & F. l. 2. c. 42. n. 4. Covarr. in relect. c. quamvis de Pact. in 6. p. 1. §. 2. n. 3.* & alii propter text. in *c. commissum 16. de Sponsalib.* ibi: de

contrahendo matrimonio fidem dedit, & se cum ea intra biennium per verba de presenti contracturum præstitò juramento firmavit; quibus verbis insinuari videtur, non esse idem omnino juramentum, & fidei præstationem. Accedit ratio; nam, qui dicit, per fidem meam hoc faciam, se ipsum adfert in testem, non DEUM; perinde enim est, ac si diceret, ita hoc faciam, sicut fidelis sum, aut haberi volo. Quæ ratio etiam in personis Ecclesiasticis, Principibus, & Nobilibus militat.

Ego utramque sententiam approbo; affirmantium quoad fidem contractus, & quoad firmitatem obligationis: non enim caret perfidiâ, venire contra fidem promissam; Negantium verò quoad poenam perjurii: non enim verè potest dici perjurus, qui simplicem assertionem fidei interpositione firmatam est transgressus. Unde etiam plerique ajunt, severius puniendum esse juramenti, quàm simplicitè fidei violatorem. Covarr. *l. cit. Myning. cent. 1. observ. 17.* nec poenam perjurii locum habere in violatore simplicis fidei tradit Felin. in *c. præterea n. 15. de Sponsal.* Gail. *d. observ. 59. n. 6.*

Forma accidentalìs jurisjurandi stat in modo jurandi; ex parte cujus tres conditiones sunt necessariae, nempe veritas, justitia, & judicium, juxta illud *Jeremias. c. 4. §. 2. jurabis: vivit Dominus: in veritate, & in judicio, & in justitia.*

Veritas in eo consistit, ut veracissimè Numinis testimonium non adducatur in confirmationem falsi, aut mendacii; adeoque in veritate jurat, qui in juramento assertorio rem, quam certò scit, vel omnino credit esse veram, veram affirmat, vel similiter falsam negat. In juramento autem promissorio duplex debet esse

esse veritas una de presenti, scilicet ut jurans, quando jurat, verum dicat, id est, intentionem habeat adimplendi, quod promittit; altera veritas de futuro, id est, ut id, quod juramento promissit, faciat esse verum, adimplendo promissionem.

26 *Justitia*, seu *aquitas* consistit in hoc, ut iustissimi, & sanctissimi Numinis testimonium non adducatur in confirmationem dicti vel facti injusti, iniqui, & peccaminosi; adeoque jurare in justitia dicitur, qui rem licitam, justam & honestam jurat.

27 *Judicium*, seu *discretio* consistit in hoc, ut Divini Numinis testimonium non adducatur temerè, inconsultò, & irreverenter sine justa causa, & reverentia; adeoque in judicio jurare dicitur, qui non nisi cum prudenti deliberatione, ac cum pia affectione ex necessitate, vel magna utilitate jurat. Zoëf. h. s. n. 11.

28 Ad *formam accidentalem* juramenti pertinet etiam ritus jurandi, qui ex more hodierno talis est, ut jurans sacra tangat, puta Crucem, reliquias, vel sacra Evangelia, addendo hanc formulam: *Sic me DEUS adjuvet, & hac sancta DEI Evangelia, c. tibi Domino 33. dist. 63.* Requiritur autem hic ritus, ut cum majori deliberatione, reverentia, ac timore juretur; atque ex hujusmodi circumstantiis aggravatur obligatio, & violatio juramenti solennis, seu corporalis, majorémque poenam meretur, quam violatio juramenti simplicis. Covarr. in d. c. *quamvis* p. 1. §. 1. n. 2

§. VII.

29 *Finis* Jurisjurandi, seu juramenti est confirmatio rei controversæ: siquidem ut insinuat Apost. ad Hebr. 6. v. 16. *omnis controversia finis ad confirmationem est juramentum.* Cum enim humanum te-

stimonium sæpe non sit sufficiens ad veritatis confirmationem, partim propter defectum humanæ sinceritatis, partim propter defectum cognitionis, necessum est, recurrere ad Divinum testimonium, quia DEUS nec mentiri potest, nec eum aliquid latet. S. Th. 2. 2. q. 89. a. 1.

§. VIII.

Effectus jurisjurandi, seu juramenti³ alius est, si sit assertorium, alius, si promissorium.

Effectus juramenti assertorii est, quod jurantem perjurum efficiat, poenisque perjurii obnoxium reddat, si falsum dicat, & veritatem non fateatur. Quæ verè poenæ sint perjurii, vid. Menoch. de Arbitr. Judic. c. 319. Gonzal. in c. 11. n. 5. & seqq. b. t. Covarr. in d. *quamvis* p. 1. §. 7. n. 1. cum 6. seqq. Rosbach. tit. 57. n. 16. & 17. & Fachin. lib. 1. *Controvers. jur. c. 15.*

Effectus juramenti promissorii est primo, quod inducat obligationem tum religionis, tum justitiæ ad præstandum id, quod juratò promissum est; in quantum juramentum ex vi sua, & virtute religionis obligat, tantum constringit jurantem, nec quoad vinculum religionis ad successores, hæredes, vel alios, qui non jurârunt, transit, quamvis suo, & successorum suorum nomine jurans aliquid promiserit: quia obligatio juramenti, quæ oritur ex virtute Religionis, non nisi propriâ voluntate suscipitur, cum sit merè personalis. Panormit. in c. 14. n. 3. b. t. In quantum verò juramentum promissorium ex vi promissionis, seu pacti, & ex virtute justitiæ obligat, eatenus etiam hæredes jurantis obligat, ut adimpleant, quod ille promissit: quia pactum, vel contractus transit ad hæredes, vel successores paciscentis, vel contrahentis etiam non fa-

factâ mentione illorum. *l. veteris 13. C. de Contrah. stipul.* Suarez *lib. de Juram. c. 31. n. 13.* Haunold. *de F. & F. tom. 5. tr. 4. c. 6. n. 859.*

32 *Alter effectus juramenti promissorii est vis pacta, promissiones, & contractus roborandi, ac confirmandi. Ubi*

Queritur I. An juramentò vestiantur, & firmentur pacta nuda ita, ut civilem obligationem, & actionem pariant?

Prima sententia est, juramentum promissorium jure civili non superaddere majorem vim obligationi, quæ oritur ex conventionem cadente sub juramentum, & ideo ex pacto nudo etiam jurato non dari obligationem ad agendum efficacem. Ita Zoëf. ad ff. h. t. n. 86. Fachin. 2. controvers. 100. & alii.

Secunda, & valdè probabilis sententia vult, juramentum vestire nudum pactum, & inde producere obligationem civilem & actionem. Molin. 2. de F. & F. disp. 256. Covarruv. in d. c. quamvis p. 1. §. 2. num. 9. Probatur per l. 7. ff. de Oper. libert. l. ult. ff. de Liberali causa & l. 57. pr. ff. de Fidejussorib. quamvis enim in his locis habeatur casus particularis de libero promittente operas patrono suo per pactum nudum juratum, doctrina tamen videtur generalis, cum non possit dari ratio specialitatis. Quod attinet Jus Canonicum conveniunt etiam Adversarii, hoc jure ex pacto nudo jurato actionem competere. Moribus nostris quæstio hæc parùm utilis videtur, cum hodie etiam ex pacto nudo seriò & deliberatò animò inito actio detur in utroque foro, Canonico & Civili, prout testantur morum periti uno ore.

33 *Queritur II. An & quatenus juramentum firmet actus vel contractus, quibus*

accedit? Quam quæstionem ut exactius ventilem.

Dico I. Si juramentum accedit contractui aliàs firmo & valido, tunc hoc operatur, quòd ultra obligationem justitiæ inducat obligationem religionis, adeò ut si fortè contrahens non absterreatur turpitudine injustitiæ, saltem deterreatur gravitate, & pœnis perjurii à violatione contractus. Et huc pertinet, quod dicitur: juramentum sequi naturam actus cui adjicitur, sensus enim non est, quòd si actus subsistat, juramentum observetur, eo autem nullo reddito, juramentum nullum sit; sed potius iste, quòd, quoties juramentum adjungitur actui, qui ex ratione contractus obligationem producit, obligatio jurisjurandi reguletur per obligationem, & juxta modum illius, ita ut eà cessante cesset obligatio juramenti: quia eo casu adducitur juramentum in confirmationem illius actus; & si in ipsa promissione subsint, & subintelligantur aliquæ obligationes, etiam in juramento illæ tacitè veniant; item si ille, cui promissio jurata facta est, nolit sibi promissionem impleri, sicut tunc cessat obligatio promissionis, ita etiam cesset obligatio juramenti. Gonzalez in c. 28. n. 11. hoc tit.

Dico II. si juramentum accedit contractui jure naturæ irritò, contractum per hoc non firmari: quia juramentum non potest supplere defectum substantialem, ob quem contractus jure naturæ nullus est, ut per se claret.

Dico III. Adjectò juramentò neque eum contractum firmari, qui ex jure naturæ, & naturâ suâ est irritabilis, ut irritabilis est omnis contractus injuriâ, putâ dolò, metu injusto, aut usurariâ pravitatè extortus: quia juramentum non potest

efficere, quin res, quæ per talem contractum transfertur, propter injuriam sit obnoxia restitutioni, consequenter tunc contractus non potest ex juramento accipere robur, ut rescindi nequeat. Gomez tom. 2. resol. c. 14. n. 24. Molin. de J. & J. tom. 1. tr. 2. disp. 149. Sanchez l. 4. de Matrimon. disp. 20. num. 5. Interim adjectum juramentum ordinariè validum & servandum est, si sine jurantis peccato servari potest, & turpitudine, seu injustitia tantum invenitur ex parte ejus, in cujus favorem juratum est: non quidem ex justitia, quasi contractus sit firmatus, aut quasi alter ex juramento aliquod jus acquisiverit, sed ex sola religione, ne jurans DEUM faciat testem falsi. Potest tamen injurià ad jurandum inductus, si postea de solutione conveniatur, statim ad Judicem confugere, ut is promissarium ad relaxationem cogat, vel eo etiam invito obligationem ipse relaxet, arg. cap. 1. h. 1. aut si defacto jam quid solverit, id repetere. per c. 6. Eod. c. ad audientiam junctâ Gloss. V. resignandum De his, quæ vi metusv. causâ. S. Thom. 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3.

25 Dico IV. Juramentum, si accedit contractui solo jure positivo irrito, vel irritando, ex privilegio utriusque juris purgare vitium nullitatis, atque contractum inde accipere robur, & firmari: modò juramentum sit de relicta, ita ut sine peccato servari possit. De Jure Canonico id probant Textus in c. cum contingat 28. hoc tit. & c. quamvis 2. de Pactis. in 6. qui sanè, si rectè expendantur, non possunt intelligi de obligatione solius juramenti: quia S. Pontifex in d. c. 2. disertè dicit, pactum juramentò, nec vi, nec dolo prællitò firmatum fuisse. Deinde in utroque cap. statuit Pontifex, juramen-

tum illud esse servandum, si modo sponte, sine vi, & dolo præstitum sit. Atqui licet vis, dolusve interveniat juramento, ipsum tamen nihilominus producit obligationem Religionis, cum servandum sit, quoties sine dispendio salutis servari potest; ergo debet in proposito adhuc ex alio capite, & ob novam quandam obligationem juramentum servandum esse, quæ est obligatio justitiæ ex pacto per juramentum firmato: alioquin enim exceptio ita: nisi juramentum vi vel dolo præstitum sit: omnino inutilis foret, ac superflua. De Jure Civili idem suadet Textus in auth. Sacramenta puberum. C. si adversus vendit. ibi: Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiantur. Ubi Glossa ad particulam contractibus notat, etsi contractus ipso jure non valeant. Neque dicas cum Adversariis, hanc auth. ita esse accipiendam, ne contradicat l. 5. C. de Legib. ubi statuitur contractus à lege irritatos manere irritos, quamvis juramentum accedat: nam hæc lex vel correctæ est per cit. auth. ut vult Perez. ad d. r. de Legibus num. 12. vel loquitur de illis contractibus, qui à jure reprobati sunt, eò quòd contineant turpitudinem accipientis, vel sunt in præjudicium tertii, aut contra bonum commune, ut respondet Brunneinan. ad d. auth. n. 6.

§. IX.

Contraria jurisjurandi, seu juramenti; 6 sunt modi, quibus ejusdem obligatio evacuatur; videlicet mutatio materiæ, condonatio, commutatio, irritatio, & dispensatio, quæ relaxatio indigitatur.

Mutatione materiæ cessat obligatio; 7 juramenti, si materiæ juramenti propter aliquam supervenientem circumstantiam red-

reddatur illicita: quia iuramentum non est vinculum iniquitatis, c. 18. & 19. h. t. II. Si fiat impossibilis, cum ad impossibile nemo teneatur. c. nemo potest 6. de R. J. in 6. & in omni iuramento involvatur tacita conditio: si potero. III. Si ita difficilis evadat, ut si ille, qui iuravit, eam difficultatem suspicatus fuisset, non iurasset: iuramentum enim intelligitur, *rebus sic stantibus per c. 10. 17. & 25. h. t.*

38 Condonatione obligatio iuramenti extinguitur, si is, in cuius favorem, & gratiam praestitum est, sive tacite, sive expresse eam obligationem remittat: quippe omni promissioni iuratae inest conditio: si is, in cuius favorem praestitum est iuramentum, voluerit illud servari per c. 2. de Sponsalibus. l. fin. ff. Qui & a quibus manumissi vind. Sed hoc ita, si iuramentum cedat tantum in favorem, & utilitatem alicujus hominis: nam si fiat DEO, & homini simul, distinctione opus est: vel enim fit principaliter DEO, & secundario solum in gratiam hominis, sed non directe in ejus utilitatem; ut si alicui iuratio promittas, te ingressurum Religionem, aut aliquod pietatis opus facturum, & hoc casu, inquit S. Th. 2. 2. q. 89. a. 9. ad 2. ille, cui promittitur, non potest absolvere promittentem: quia promissio non fit facta ei principaliter, sed DEO. Vel principaliter quidem fit DEO, seu ob ejus honorem de praestando aliquo opere charitatis, aut misericordiae erga certum hominem, ita tamen, ut in hujus utilitatem cedat; ut si iuratum votum edas, te pauperem in uxorem ducturum, & in hoc casu deobligaris promissione, si persona illa, cui benefacturum te iurasti, beneficium respuat, sive recipere nolit. Quod a fortiori verum est, si simpliciter illam ducturum te promississes absque hujus

modi virtutis motivo ob datam rationem. Layman in Theol. moral. lib. 4. tr. 3. c. 9. num. 5.

Commutatione tollitur obligatio iuramenti, si in aliud onus transferatur. Possunt autem iuramenta commutare. I. Illi, in quorum gratiam facta sunt, si finant aliud opus loco illius, quod iuratio promissum est, praestari. II. Omnes, qui possunt in iuramentis dispensare, quia commutare minus est, quam dispensare, cum dispensatio omnino remittat obligationem iuramenti, commutatio vero secundum quid. III. Quivis pro suo arbitratu potest iuramentum in aliud opus aperte melius, & DEO gratius commutare: Non enim propositum, aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. cap. 2. hoc tit. Nisi iuramentum in commodum alicujus hominis emissum, ab eoque acceptatum sit: tunc enim iuramentum assumit naturam contractus, qui est in specie adimplendus. l. 2. §. 1. ff. de Rebus cred. Zoel. h. t. n. 75.

Irritatione finitur iuramenti obligatio, si fiat per Superiores, quibus materia iuramenti est subiecta. c. pueri 15. causa 22. quaest. 5. cap. 2. h. t. quia in iuramento semper intelligitur excepta auctoritas Superioris c. 19. Eod. Habent autem irritandi, seu annihilandi iuramenti facultatem etiam sine causa Praelati respectu Religiosorum, Superiores respectu subditorum, Parentes respectu liberorum, Tutores respectu pupillorum, Domini respectu servorum, Mariti respectu uxorum in iis rebus, in quibus tales personae subditae sunt. Et generaliter, qui possunt irritare vota, possunt etiam & eodem modo, ac in eisdem casibus irritare iuramenta: quia haec sapiunt naturam votorum. Armilla in Summa V. iuramentum. Tabiena V. iurare q. 19. Di.

Pars II.

De Jurejurando voluntario.

SUMMARI A.

42. Jurejurandi voluntarii etymologia. 43. Definitio. 44. Et origo.

45. 46. A quibus 47. 48. 49. Quibus 50. 51. 52. in quibus causis. 53. Usque 58. Et quo modo deferatur, ac præstetur juramentum voluntarium?

58. Eiusdem juramenti finis. 59. Cum seqq. Et eiusdem effectus.

§. I.

Jusjurandum voluntarium, inde appellatum est, quòd ex libera partium voluntate deferatur, & ex libera etiam voluntate partium suscipiatur. Alii id juramentum *extrajudiciale*, vel *conventionale* vocitant.

§. II.

Definitur jusjurandum, seu juramentum voluntarium, quòd sit illud, quòd ex conventionem pars parti extra iudicium deferat, sub ea conditione, quòd velit, ab ulteriori processu abstinere, & juramento stare, si præstiterit. Colligitur ex l. 17. & l. 28. §. fin. ff. h. t.

§. III.

Causa efficiens jurisjurandi voluntarii est vel remota, vel proxima.

Remota est jus Prætorium: nam ad hanc quoque speciem edictum Prætoris pertinere, verius est arg. §. 11. junctò §. 8. *Instit. de Actionib.* Echolt. ad ff. h. t. §. 14.

Proxima est is, qui hoc juramentum deferat, & is, qui deferatur, quive relatum præstat.

Deferre potest omnis, qui potest pacisci, & liberè de re controversa disponere: quia hoc juramentum ex conventionem deferatur. l. 17. pr. & l. 26. §. fin. ff. h. t.

Hhh

h. t.

41. *Dispensationes seu relaxationes* solvitur vinculum juramenti, si à Potestate Ecclesiastica ex justa causa concedatur. Unde differt dispensatio ab iritatione: hæc namque pertinet ad potestatem dominativam, & nullâ indiget causâ; at dispensatio pertinet ad potestatem Ecclesiasticam, & requirit justam causam. Competit autem ordinaria potestas dispensandi in juramenti I. S. Pontifici, qui ex justa causa, & cessante præjudicio tertii in omni juramento dispensare potest. Addidi: *cessante præjudicio tertii*: siquidem si juramentum in favorem tertii præstitum sit, id neque S. Pontifex relaxare potest absque illius, cui præstitum est, consensu; nisi relaxationem postulet vel bonum commune Ecclesiæ, vel delictum promissarii, vel gravis injuria, quam passus est jurans. Layman d. tr. 3. c. 11. num. 5. II. Competit hæc potestas Episcopis respectu suorum subditorum, qui non solum possunt declarare, quando dubium est, an aliquid sub juramento promissum, sit debita materia, sed etiam dispensare in omnibus juramentis, quæ si essent vota, possent relaxare: quia vinculum juramenti minus est, quam vinculum voti, consequenter quicumque potest à voto absolvere, valet & juramentum relaxare, Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 2. n. 18. III. Competit enim Prælati Regularibus exemptis jurisdictionem quasi Episcopalem exercentibus, qui cum suis subditis in juramenti dispensare queunt instar Episcoporum: quia hujusmodi Prælati quoad ea, quæ sunt jurisdictionis, regulariter omnia possunt, quæ Episcopi in suis diocesisibus. Gloss. in Clem. 1. V. proprii de Reb. Eccles. non alien. Barb. F. E. U. lib. 1. c. 17. n. 94.

KÖNIGIN DECRET. LIB. II.

h. t. & id in eo agitur, ut à lite discedatur, & jus nostrum remittatur. *l. 2. ff. Eod.* Hinc in specie deferre potest

I. Dominus habens rerum suarum administrationem, sive is actor sit, sive reus: nam & reus rectè defert jusjurandum actori. *l. 1. l. 28. §. fin. l. 29. l. 30. pr. & §. 1. ff. Eod.*

II. Deferre potest Prælati in rebus Ecclesiæ, Tutor in rebus pupilli, Curator in rebus sui Clientis: ut quibus rerum alienarum libera administratio à jure concessa est per *l. 17. §. 2. ff. h. t.* Non aliàs tamen hi deferre debent, quàm deficiente alià probatione, ne alioquin videantur perdere rem alienam. *l. tutor 35. ff. Eod.* Quæ lex licet loquatur tantum de Tutore, in aliarum tamen rerum administrationibus locum habet arg. *l. Praeses C. de Transact.*

III. Deferre potest servus, & filius familias in re peculiari, si habeant liberam ejus administrationem. *l. 20. & 2. seqq. ff. h. t.*

IV. Hoc juramentum deferre potest procurator, si habeat mandatum generale cum libera: vel si nominatim ei mandatum est: vel si est procurator in rem suam. Secus non potest. *d. l. 17. §. fin. l. 18. & seqq. l. 34. §. 1. ff. Eod.*

46 Econtra juramentum hoc deferre non potest si pupillus sine Tutoris autoritate. Quod si sine tutore auctore defacto alicui jusjurandum detulerit, & is, cui delatum est, juraverit, exceptio quidem obstabit pupillo, sed replicabitur, quod pupillo rerum administrandarum jus non competat. Text. in *d. l. 17. §. 1. ff. h. t.*

II. Juramentum voluntarium deferre non potest minor sine consensu Curatoris, si quem habet. Quod si curatorem non habeat, deferre potest, cum etiam

alias conventiones celebrare queat per *l. 2. C. De integr. restit. min.* sed si docuerit, se circumscriptum esse, petere potest restitutionem in integrum. *l. nam posteaquam §. 4. ff. h. t.*

III. Prodigus, & similes, quibus rerum suarum administratio denegata est, veluti furiosus, mente captus, aut fatuus, jusjurandum deferentes non audiuntur: nam sive pro pacto convento, sive pro solutione, sive pro judicio hoc jusjurandum cedat, non ab aliis delatum probari debet, quàm qui ad hæc habiles sunt. Text. in *l. 35. §. 1. ff. h. t.*

IV. Filius quoque vel servus non possunt deferre jusjurandum in re Patris, vel Domini. *l. 7. ff. Eod.* item in repuciliari, si non habeant liberam administrationem juxta *d. l. 20. 21. & 22. ff. Eod.*

Deferri juramentum voluntarium potest omnibus, qui ex conventionem sibi, vel aliis actionem, vel exceptionem querere possunt sine discrimine sexus, ætatis conditionis *l. 26. pr. ff. h. t.* Haunold tom. 5. de *J. & F. iv. q. c. 6. num. 936.*

Potest igitur deferri etiam pupillo. *d. l. 26.* Nec quempiam turbet *l. 34. ff. Eod.* ibi: *Pupillo non deferitur jusjurandum*: quoniam hæc lex intelligenda est de juramento judiciali, quod id pupillo deferri nequeat: quia non habet legitimam personam standi in judicio; quæ responsio colligitur ex contextu Legis præsertim ex *§. 4.* ubi dicitur: *qui jusjurandum defert, prior de calumnia debet jurare, si hoc exigatur.* quod ad voluntarium juramentum aptari nequit. Potest à fortiori deferri minori 25. annis. Item servo *l. 25. ff. h. t.* item filiofamilias *l. 24. ff. Eod.* Et si Pater, filium dare non oportere, juraverit, juramentum hoc prodest Patri & filio *l. 26. §. 1. ff. Eod.*

Eod. Et si Procurator, & Defensor juramentum hoc sibi delatum præstiterit, præstatio prodest Principali. *l. 9. §. 6. ff.*

Eod. De Tutoribus, vel Curatoribus non est dubium, quin jurando in causis pupillorum, vel minorum ipsis juramentò suo proficiat.

48 De Extraneo disputatur, si ei hoc juramentum deferretur in causa tangente tertium, & ille juraret, an per hoc tertio acquireret actionem? Negat Anton, Faber *1. cons. 4.* eo quòd regula generalis sit, per extraneum nobis non acquiri actionem, sed affirmativa juri quoque valde consentanea est propter text. in *l. fin. §. 2. ff. h. t.* ubi dicitur, si actore deferente Defensor absentis, vel presentis juraverit, eum, quem defendit, dare non oportere, exceptione jurisjurandi acquiri ei, cujus nomine juratum est. Quapropter cum ex juramento Defensoris, qui est judicialis negotiorum gestor, exceptio quæraturo tertio, nempe defenso; non video, cur aliud statuendum in extrajudiciali negotiorum gestore, qualis esset ille extraneus juramentum hoc præstans in causa tertii. Ad fundamentum Fabri responderi potest, actionem in proposito non acquiri tertio directe seu immediatè, sed indirectè, ac per consequentiam, quatenus nempe deferens juramentum cedit jure suo, & vult non habere jus, si extraneus juret, illum non habere jus; extincto itaque principali non videtur neganda exceptio illi, in cujus favorem extraneus juravit. Haunold. *d. c. 6. n. 939.*

49 Planè cui juramentum hoc delatum est, non tenetur illud invitatus præstare, aut deferenti referre, si malit per viam juris procedere, & in judicio litigare. P. Engel *h. t. n. 21.* Gloss. & DD. *l. jusjurandum 17. ff. Eod.* hoc namque jura-

mentum, quod à parte delatum est, & pars altera acceptat, est quadam pacti, & transactionis species. *l. 2. l. 31. in fin. ff. Eod.* transactio autem sicut & quælibet pactio voluntariam causam habet. Imò si is, cui juramentum hoc primitus delatum est, illud delatori referat, etiam hic præstationem ejus liberè recusare poterit: cum ex utraque parte planè liberum, & voluntarium sit. Et ita accipienda est *d. l. 17. pr. ff. h. t.* ibi: *jusjurandum, quod ex conventionione extra judicium deferretur, deferri non potest:* scilicet cum hoc effectu, ut deferens illud subire, vel causam cadere debeat; alioquin potest referri, & perinde erit, ac si referens ab initio detulisset. Semel verò susceptum à suscipiente recusari nequit, sed omninò præstari debet, nisi suscipiens pro confessio haberi velit; siquidem licet susceptio hujus juramenti initiò sit libera voluntatis, suscepti tamen præstatio evadit necessitatis, arg. *l. 5. C. de Oblig. & Act.*

§. IV.

Materia seu objectum jurisjurandi voluntarii est res controversa: & quidem regulariter nullum est privatae controversiæ genus, super quo deferri, aut præstari non possit: *quæcumque enim actione quis conveniatur, si juraverit, proficiet ei jusjurandum: sive in personam, sive in rem, sive in factum, sive pœnali actione, vel quavis aliâ agatur, sive de interdicto.* Sed & si de conditione persona fuerit juratum, Prætor jusjurandum iubebitur; ut puta, *detuli jusjurandum, & jurasti, in potestate mea te non esse, tuendum erit jusjurandum.* Text. in *l. 3. §. 1. & 2. ff. h. t.*

Dubitatur I. An juramentum voluntarium etiam in causa matrimonii deferri possit? Et hic communis sententia est, pro
Hhh 2 ma-

matrimonio posse deferri, non etiam contra matrimonium. Bartol in *d. l. 3. ff. h. t.* Gutierrez de *Matrim. c. 38.* Gail. 2. *obseru. 94.* Ratio primæ partis stat in favore matrimonii. Ratio secundæ partis est: quia non est in potestate partium per juramentum dissolvere, aut impedire matrimonium, est enim vinculum indissolubile; & hinc est, quod nec transactio contra matrimonium facta valeat, sicut nec compromissum. *c. fin. & ibi Gloss. in V. Sacramentum de Transact.* Eadem distinctio observanda est in matrimonio spirituali, nempe Professione Religionis, ut delatio hujus juramenti pro, non contra eam locum habeat, ut notat Gloss. & Bartol. in *d. l. 3. §. quacunque*: nam validum est argumentum à matrimonio carnali ad spirituale, & à pari procedunt per text. in *c. sicut vir causà 7. q. 1. c. 2. de Translat. Episc.*

52 *Dubitatur II.* Num in eriminalibus etiam causis jusjurandum deferri possit? Affirmo, accusatorem hoc juramentum posse deferre reo, & à reo præstitum eidem prodesse: sed tantum quoad personam accusatoris, ut hic reum accusare denuo nequeat, non etiam quoad alios, neque quoad Judicem volentem inquirere de crimine. Dissentit Zoësius ad *ff. h. t. n. 20.* Nego vicissim, reum posse deferre accusatori: tum quod reus non sit dominus membrorum suorum. *l. liber homo 13. in pr. ff. Ad leg. Aquil.* ut proinde de illis arbitrio suo disponere, vel delatione juramenti probabili periculo mortis, vel mutilationis exponere non possit: tum quia licet actor juret, & juramentum habeat vim probationis. *l. non erit §. dato ff. h. t.* tamen non est probatio luce meridiana clarior, qualis in causis criminalibus desideratur. *l. fin. C. de Probat.*

Sester de *Furam. lib. 4. c. 4. n. §. 8. h. t.*

§. V.

Forma jusjurandi voluntarii consistit in legitima ejusdem delatione, & prælatione, quæ his requisitis absolvitur.

Primum est, ut præstetur alio deferente: juramentum enim ultroneum, quod nullo deferente quis præstat, nullum effectum operatur, *l. 3. pr. ff. h. t.* ubi ratio additur: quia talis sibi juravit: & alioquin facile quisque ad jusjurandum decurrens nemine sibi hoc deferente oneribus actionum se liberare posset.

Secundum requisitum est, ut delatio fiat extra judicium: hæc quippe notà juramentum voluntarium potissimum fere differt à juramento judiciali, de quo postea.

Tertium, ut is, cui jusjurandum delatum est, illud statim præstet, vel saltem intra tempus, ad quod delator restrinxit: alioquin is, qui detulit semel, expostincto admittere non tenetur, cum interim mores ejus mutari possint. *l. 5. §. 4. ff. h. t.* Rosbach. in *Praxi civil. tit. 66. num. 16.* Schambogen ad *§. 11. Inst. de Actiõn.*

Quartum est, ut juramentum præstetur, prout delatum est. Aliter præstitum ratum non habetur *l. 3. in pr. & §. ult. l. qui per salutem 33. ff. h. t.* Unde purè delatum, purè est præstandum, nec addendum: *quantum credo*: vel *quantum memoria fert*: nam cum ille sit effectus juramenti, ut ei stet per deferentem, qui cesset à lite, formula ab eo præscripta servanda est, nec addenda clausula, quæ rem faciat dubiam, aut ponat ignorantiam vel hæsitacionem jurantis. Zoësi. ad *ff. h. t. num. 56.*

Quintum denique requisitum est, ut juramentum delatum à deferente non sit

revocatum: nam prælitum, postquam revocatum est, nihil prodest, cum perinde sit, ac si delatum non esset *l. 11. C. de Reb. cred.*

Illud verò *questionis* est, an & quousque juramentum voluntarium revocari possit? Enimvero cum quod semel placuit, amplius displicere non possit, videtur juramentum semel delatum revocari non posse, maximè si jam sit acceptatum: quia tunc habet speciem conventionis. *d. l. 17. pr. ff. h. e.* à qua altera parte invitâ recedere non licet per *l. 5. C. de O. & A. Struv. Exercit. 17. th. 39.* Bachov. ad Treutl. *vol. 1. disp. 21. th. 8. lit. C.* Nihilominus valde probabile existimo, juramentum voluntarium posse revocari, usquedum sit prælitum, etiam postquam ab adversario est susceptum, per text. & Gloss. in *d. l. 11. C. de Reb. credit.* Et quamvis *d. lex* loquatur de delatione facta in judicio, seu Judiciali juramento, à fortiori tamen de voluntario & extrajudiciali idem dicendum est. Haunold. *de F. & Fure rom. 5. tr. 4. c. 6. num. 960.* Neque officit citata *Regula*; quam distinguo: quod semel placuit, amplius displicere non potest; lege non permittente, concedo, lege annuente, ut in præsentî, nego. Ita enim mandatum contractum, si dum adhuc integra res est, revocatum fuerit, evanescit *§. 9. Inst. de Mandato.* In societate nemo invitus permanere cogitur. *§. 4. Instituc. de Societ.* & universim in contractibus innominatis sine consensu alterius licet recedere, dummodo res sit integra, & ex parte alterutrius contractus non sit impletus. *l. 5. ff. de Condit. causâ datâ, causâ non sec.* Quidni ergo idem dici potest de revocatione juramenti? Neque hoc sapit iniquitatem: cum sic magis

præcludatur via peccandi, eò ipsò quod quis propter instrumenta fortè noviter reperta revocando juramentum alteri facultatem adimat ex libidine sua pejerandi.

§. VI.

Finis Jurisjurandi, seu juramenti voluntarii est litem finire & controversias dirimere, ac expedire: unde maximum expediendarum litium remedium merito dixeris. *l. 1. ff. h. e.*

§. VII.

Effectus potissimus, & ut aliqui volunt, proprius jurisjurandi voluntarii est actio in factum, & exceptio juratoria.

Actio in factum ex jurejurando datur actori, qui deferente adversario juravit rem suam esse, vel sibi debitam, aut cui ad jurandum parato juramentum ab adversario remissum est, ejusque hæredibus adversus deferentem, ejusque hæredes, ut præstetur id, quod juratum est. *l. 5. §. fin. l. 6. l. 9. §. 1. & fin. l. 11. §. 2. l. 13. §. 3. 4. & 5. ff. h. e.* Adversus tertium verò, qui neque detulit, neque in delatoris locum successit, si actione hac uti velit actor, nihil ei proderit: quia non debet nocere alii, quod inter alios actum est. *l. 3. §. 3. l. 9. §. fin. l. 10. ff. Eod.*

Exceptio juratoria competit reo, qui deferente actore juravit, se nihil debere, aut rem petitam suam esse, vel cui parato juramentum remissum est, ejusque successoribus, tum universalibus, tum singularibus, sicut & fidejussoribus contra illum, qui Juramentum hoc detulit, ejusve successores ad elidendam priorem actionem contra se intentandam: cum enim per juramentum prior obligatio non tollatur ipso jure, actor adhuc eâ agere poterit, saltem si ambigitur, num juratum sit? Sed quia iniquum est, reum, qui juravit, condemnari, ideò defenditur per

Hhh 3

ex-

exceptionem jurisjurandi. §. 4. *Instit. de Except. l. 9. pr. ff. h. t.*

61 Et huic tam actioni, quam exceptioni locus est, sive verè, sive falsè juratum sit: nam ex communi sententia juramentum voluntarium etiam detecto postea perjurio retractari, & rescindi nequit. *l. 1. C. de Reb. cred. ibi: causa jurejurando ex consensu utriusque partis decisa nec perjurii pretextu retractari potest, nisi specialiter hoc lege excipiatur.* Sine dubio idèd: quia conventionem isthac hoc agi intelligitur, ut si alter audeat jurare, deferrens velit acquiescere juramento, ergo si non excipit casum detectionis perjurii, tota conditio sufficienter impletur per juramentum præstitum, & ille, qui jurat, non alio sensu, vel lege suscipit delationem juramenti, quam quod impostertum velit esse securus à molestia litis. Casus tamen præter specialem conventionem, de qua *in d. l. 1. exceptus etiam est in l. fin. C. Eod. ubi jurans, sibi legatum quid esse, si postea ex tabulis appareat, nihil legatum esse, non debetur, imò solutum repetitur, ne pereat suprema voluntas testatoris.* Haunold. *de F. & F. tr. 4. c. 6. num. 967. & seqq.*

Pars III.

De Jurejurando judiciali.

SUMMARIA.

62. *Jusjurandum judiciale unde nominetur?* 63. *Quid sit?* 64. *Unde ejus origo?*
 65. *Quis. 66. & an etiam actor sine probationibus deferre possit?*
 67. 68. *Cui deferri possit, & quando delatum præstandum sit?*
 69. *In quibus causis. 70. quo modo. 71. & cur deferatur?*
 72. *Effectus juramenti judicialis.*
 §. I.
 62 *Jusjurandum judiciale ita nominatur tum à loco, in quo deferretur; tum à Judi-*

dice, qui delatum approbat, & eum, cui delatum est, vel solvere, vel jurare cogit per *l. 34. §. 6. ff. h. t.*

§. II.

Definitur jusjurandum, seu juramentum judicialiale, quòd sit illud, quod autoritate Judicis in judicio à parte parti deferretur sub ea lege, ut si jurare ausit, absque ulteriori processu victoriam obtineat.

§. III.

Causa efficiens jurisjurandi judicialis est, vel remota, vel proxima.

Remota est Jus Prætorium: de hoc siquidem jurejurando vel maxime conceptum videtur. edictum Prætoris de jurando: ita namque verba edicti habent: Si is, cum quo agitur, conditione delata juraverit l. 3. in pr. ff. h. t.

Proxima est is, qui hoc jusjurandum deferret, & is, cui deferretur, quive delatum præstat.

Deferre jusjurandum judicialiale potest ferre omnis, qui potest deferre juramentum voluntarium, de quo supra n. 45. Nec actor duntaxat reo, sed etiam versà vice reus actori rectè defert l. 2. pr. §. omnia igitur C. de Reb. cred.

Juvat hoc loco illam controversiam attingere: an actor, si nihil omnino probaverit, reo juramentum judicialiale cum effectu deferre possit, ita ut reus delatum præstare, vel referre, aut solvere cogatur?

Negativæ assistunt Panorm. in *c. fin. §. sanè h. t. Mascard. de Probat. vol. 2. conclus. 957. numer. 7. Menoch. lib. 1. de Prasumpt. q. 81. num. 2. Gloss. Bartol. Bald. & Salicet. in l. 3. C. de Reb. cred. moti primò: quia actore non probante reus est absolvendus, etsi nihil præstiterit, id est, nihil probaverit, non juraverit *d. c. fin. §. sanè h. t. l. qui accusare C. de Edendo.* Secundo actore planè probante intentione.*

tionem suam reus ita condemnatur, ut illum ad jurandum provocare non possit *c. 2. de Probat. ergo & reus actore nihil probante absolvendus est, nec ad juramentum præstandum cogi debet: cum actor & reus non debeant ad imparia judicari l. fin. C. de Fructib. & lit. expens. Tertio: quia non sunt petendæ probationes ex domo rei l. 4. C. de Edendo. l. 7. C. de Testib. & actor, qui ad iudicium accedit, debet propriis probationibus reum convincere. l. 29. ff. de O. & A. ergo, si in ipsis defecerit, non debet petere ex juramento rei.*

Affirmativam propugnant Jason in *l. manifesta n. 3. ff. h. t. Zoël. ad f. Eod. num. 35. P. Engl. num. 16. Fachin. I. Controv. c. 19. cum pluribus relatis, & probant primo per d. l. manifesta ff. h. t. ubi sine distinctione, utrum actor aliquid probaverit, necne, generaliter dicitur, manifesta turpitudinis, & confessionis esse, nolle nec jurare nec juramentum referre, Secundo per l. tutor 35. ff. Eod. quæ ait, tutorem omnibus aliis probationibus deficientibus posse iusjurandum deferre. Tertio per l. generaliter C. de Reb. credit. ubi habetur, juramentum reo non tantum circa finem causæ, sed etiam in principio litis, adeoque antequam aliquid probatum sit, deferri posse. Accedit, quod nulla appareat ratio, cur actor aliquid probare debeat, priusquam per delationem juramenti veritatem detegere, & confessionem Adversarii elicere liceat: cum etiam ad eliciendam confessionem, libellum, & articulos positionales pertrahere possit, atque reus respondere cogatur ante omnem probationem. Neque potest, cui illud defertur, prudenter conqueri super eo, quod nil adhuc à delatore probatum sit: cum ipse hoc casu constitutur iudex & testis in propria causa.*

Ego pro componendis his opinionibus cum Setsero de *Furament. lib. 4. c. 2. num. 49. in fin. concludo: actorem quidem, si ab initio tentaverit aliquid probare, & non potuerit, juramentum reo deferre non posse, sed tunc reum potius esse absolvendum juxta prioris sententiæ fundamenta. At secus esse, si actor ab initio statim nihil probare conatus sit, sed in ingressu litis juramentum reo detulerit: tunc enim locus erit delationi & reus aut jurare cogitur, aut juramentum actori referre. Si neutrum faciat, habebitur pro condemnato, & convicto.*

Deferri potest juramentum iudiciale, ⁶⁷ ferè omni, qui potest deferre, quique vel est dominus rei controversiæ, vel locò domini. Is autem, cui hoc juramentum defertur, debet vel jurare, vel si hoc nolit, debet referre. *d. l. 38. ff. h. t.* Si referat, is cui relatum est, omninò tenetur suscipere, nisi respiciat proprium ejus factum, cui delatum est. *l. 34. §. 7. & 8. ff. Eod. arg. c. fin. h. t.* Si nec juret, nec referat, sed simpliciter recuset, & quidem *sine justa causa*, tunc si reus est, condemnatur ad satisfaciendum petitioni actoris; sin actor est, repellitur à limine iudicii, ut summatim trahit Ulpianus in *d. l. 34. §. fin. cum res in iusjurandum demissa sit, Iudex jurantem absolvit: referentem audiet: & si actor juret, condemnet reum: nolentem jurare eum, & solvat, absolvit: non solventem condemnat: ex relatione, non jurante actore, absolvit reum.*

Dixi: *sine justa causa*: nam ex ⁶⁸ justa causa, licet reculare; qualis est I. si defrens juramentum hoc nolit jurare de calumnia ad petitionem partis. *l. 34. §. 4. ff. h. t.* II. Si quis semel delatum & revocatum iterum deferat. *l. I I. §. si quis C. de Reb.*

Reb. cred. III. Si referens non habet potestatem deferendi. l. 35. §. 1. ff. h. t. IV. Si is, cui defertur, jam ante intentionem suam plenè probaverit, vel alio modo legitimo intentionem suam probare velit. *per c. 2. de Probat.* V. Si deferatur super facto alieno ignoto ei, cui defertur; ut si deferatur hæredi. l. 11. §. 2. ff. de Act. rer. amot. Tutori vel curatori arg. l. 4. pr. ff. De in lit. jurando Procuratori. d. l. 34. §. 3. ff. h. t. sicut & defensori. d. l. 34. §. 3.

§. IV.

69 *Materia*, seu *objectum* jurisjurandi judicialis coincidit cum materia, seu objecto jurisjurandi voluntarii, ita ut in omnibus controversiis, in quibus potest deferri iuramentum voluntarium, etiam judiciale deferri possit. l. 3. §. 1. & seqq. ff. h. t. Ummius ad *Process. judic. disp.* 14. n. 36.

§. V.

70 *Forma* quoque jurisjurandi voluntarii, & judicialis ferme eadem est, & quæ in illo, etiam in isto requiruntur. Nisi quòd iuramentum judiciale in præsentia Judicis, eoque approbante deferri l. 12. §. 1. C. C. de *Reb. cred.* & tum demum ab eo cui delatum est, præstari debeat, si referens prior de calumnia juret, si ita exigatur l. 34. §. 4. ff. h. t.

§. VI.

71 *Finis* jurisjurandi judicialis est, ne inopià probationum alicui jus suum pereat, sed iuramentò in locum probationis suffectò lites expediantur. l. 1. ff. Eod.

§. VII.

72 *Effectus* iuramenti judicialis est I. quòd ejus præstatio cedat pro probatione. l. 5. §. 2. l. 11. §. 3. ff. h. t. quam sequitur sententia Judicis absolutoria, vel condemnatoria. l. 34. §. ult. ff. Eod. tantæ firmitatis, ut neque ab ea appellari d. l. 12. §. 2. C. de *Reb. cred.* neque sub prætextu perjurii,

vel ob instrumenta noviter reperta retraheri possit. l. 1. C. Eod. II. Quòd inde detur actio, & exceptio, ut omnes agnoscent; qualis autem ea exceptio & actio sit, inter partes dissidentes hæret? Bachov. ad *Treutl. vol. 1. disp. 21. th. 9. lit. E.* cum aliis contendit, esse exceptionem, & actionem judicati. E contra Schambogen ad *Institut. de Actionib.* indubium putat, esse actionem & exceptionem juratoriam in factum. Ego litem meam non facio. Tu, benevole Lætor ipse ex his opinionibus.

Elige, cui dicas, tu mihi sola placeat.

Pars IV.

De Jurejurando necessario.

SUMMARIUM.

73. *Jurisjurandi necessarii definitio nominis.*
74. *Definitio rei.* 75. *Divisio.* 76. *approbatio.*
77. *Deferre potest omnis Judex.* 78. *Imò debet ex officio.*

79. 80. 81. *Quibus 82. 83. 84. Et in quibus tantis deferendum sit?*

85. 86. 87. *Jurisjurandi necessarii requisiti. 88. Finis. 89. & seq. & Effectus.*

§. I.

Jusjurandum necessarium inde sic dicitur etum est, quòd necessitate quòdam ob defectum aliquem probationis introductum, & à Judice necessario deferendum, & à parte, cui defertur, necessario præstandum sit. Rosbach in *Praxi Civil. tit. 67.*

§. II.

Definitur jusjurandum, seu iuramentum necessarium, quòd sit illud, quòd Judex causâ cognitâ ob inopiam probationis plenæ uni ex litigantibus defert. Colligitur ex l. 31. ff. h. t. l. 3. l. 12. C. de *Reb. Cred.*

§. III.

Dividitur jusjurandum necessarium in suppletorium, & purgatorium. Supple-

pletorium est, quod Judex defert parti, quæ semiplenè probavit, ut ejus admitticulo probatio impleatur *d. l. 3. Purgatorum* est, quod Judex imponit ei, qui suspitionibus oneratus est, ad inde se purgandam, & ostendendam innocentiam suam. *c. ult. h. t.*

§. IV.

76 *Causa efficiens* jurisjurandi necessarii alia est remota, alia proxima.

Remota est Jus, quod *in l. 1. & l. 3. ff. b. 1. in l. 3. & 12. in pr. & §. 1. C. de Rebus cred.* hoc jusjurandum peculiariter recipit, approbat, & informat.

77 Proxima est is, qui defert, & is, cui defertur, quive delatum præstat.

Deferre potest Judex tum ordinarius, tum delegatus: quia jura citata loquuntur generaliter. Idemque videtur dicendum de Arbitro: cum Arbitria ad instar judiciorum redacta sint *l. 1. ff. de Recept. qui arbit.* Haunold. *tom. 5. de F. & F. tr. 4. c. 6. n. 995.*

78 *Scrupulo* non caret: num: Judex juramentum hoc deferre queat, etsi à neutra partium petatur? Negant Bartol. *in d. l. admonendi num. 60. ff. h. t.* Jason *ibid. n. 316.* & alii, quos refert Mascard. *de Probat. lib. 2. Conclus. 956. n. 46.* ex ea potissimum ratione: quia jura vigilantibus scripta sunt, & Judex non debeat imperitari officium suum, nisi petenti *l. 4. §. hoc autem judicium ff. de Damno infecto.* Affirmant Panormit. *in c. fin. hoc tit. n. 15. Gail. lib. 1. observat. 108. num. 3. Alex. consil. 53. tr. 6. vol. 1.* quibus accedo imprimis propter Text. *in d. l. admonendi 31. ff. h. t.* ibi: *solent enim sepe Judices in dubiis causis ex altè jurejurando secundum eum judicare, qui juraverit.* Deinde propter Text. *in d. l. 3. C. de Rebus cred.* ubi Judici imponitur quadam necessitate

recurrendi ad juramentum, quando alioquin non potest facile causam decidere: ergo non debet expectare petitionem partis, sed ex officio deferret, & ad jurandum coget. Tertio propter Text. *in d. c. ult. h. t.* ubi verba expressè diriguntur ad Judicem, ejusque prudentiæ committitur, an actori, vel reo velit deferre juramentum, atqui quando verba legis ad Judicem diriguntur, censenda sunt, requirere illius officium. Et ratio est: quia Judices per se partes interrogare, & cuncta rimari debent, quæ ad veritatem indagandam necessaria videntur. *l. Judices 9. C. de Judiciis.* Quare nihil obstat regula *l. 4. §. hoc autem judicium ff. de Damno infecto.* cum ad eruendam veritatem satis constet, Judicem multa ex officio decernere posse.

Deferri potest juramentum necessarium tam reo, quam Actori; modo fide digni sint: non viles, non infames, non perjuri, ob periculum perjurii. Haunold *d. c. 6. n. 997.* Quod reo deferri possit hoc juramentum ad sui purgationem, aperte colligitur ex *d. c. fin. b. t. d. l. admonendi ff. Eod. & t. t. de Purgat. can. & vulg.* Quod verò etiam actori deferri possit, deducitur ex *l. 3. C. de Rebus cred.* ubi in supplementum probationis hoc juramentum conceditur; item ex *c. 2. de Probat.* ubi prohibetur, actori deferri juramentum, quando plenè probavit: cum tunc demum, inquit Pontifex, ad hujusmodi sit suffragium recurrendum, dum alia legitimæ probationes deesse noscuntur.

Difficultas est: in quibus casibus, vel circumstantiis, actori potius ad complendam probationem, quam reo ad ostendendam innocentiam juramentum à iudice deferri debeat? Non potest hac inter generalis regula tradi, sed multum Judicis

dicis arbitrio relinquendum est per *c. fin.*
§. sanè h. r. Attamen *primò*, si actor suâ
 probatione minùs, quàm semiplenè pro-
 baverit, & aliquam tantùm præsumptio-
 nem induxerit contra reum, tunc reo ju-
 ramentum purgationis deferre oportet.
d. c. fin. *Secundò* in causis criminalibus
 ad juramentum suppletorium admitti non
 potest actor, ut dicemus. *Tertiò* in
 causis pecuniariis Actori non debet de-
 ferri juramentum suppletorium, nisi pos-
 sit deponere de sensu corporeo, & jurare
 de actu à se ipso, vel secum gesto: quia
 juramentum hoc non est credulitatis, sed
 veritatis, & certæ scientiæ, unde si dicam,
 me meo creditori solvisse debitum, &
 hoc probem per meum famulum, per
 quem pecunias misi, non concedetur ju-
 ramentum suppletorium: cum non pos-
 sim pro certo scire, utrùm solutio facta
 sit, etsi sciam, me famulo dedisse pecu-
 nias. *Quartò* etiam ad personam juran-
 tis, & qualitatem ac quantitatem rei peti-
 tæ attendi debet. Pirhing *h. r. n. 91.*
 De reliquo, quando actor semiplenè in-
 tentioem suam probavit, v. g. per unum
 testem omni exceptione majorem, siqui-
 dem reus nihil opponat, quò probatio
 actoris obscuretur, vel in tantùm debili-
 teretur, ut minùs, quàm semiplena proba-
 tio censenda sit, communis sententia &
 forensis usus docent, teste Fachin. *Con-
 troverf. lib. 1. c. 18.* hoc casu non reum,
 sed actorem ad juramentum admittendum,
 & juxta *d. l. 3. Cod. de Rebus cred.* pro-
 pter inopiam probationum jurejurando
 rem decidendam: quamvis enim actore
 nihil probante reus sit absolvendus, &
 absolute loquendo magis sit favendum
 reo, quàm actori, secus tamen est, quan-
 do actor semiplenè probavit; quo casu
 maxima præsumptio est pro actore, ne-

que reus absolvi debet: quia est penè con-
 victus; cum verò nec condemnari possit,
 quia non est plenè convictus, actori con-
 ceditur, ut defectum probationis per ju-
 ramentum suppleat, & ita ex duobus se-
 miplenis probationibus, scilicet per unum
 testem & juramentum suam plenam pro-
 bationem conficiat.

Porro is cui delatum est juramentum
 necessarium sive suppletorium, sive pur-
 gatorium, tenetur illud suscipere, & præ-
 stare, nec licet referre adversario, averti-
 culare, nisi ex justa causa. *c. ult. h. r. l.*
generaliter §. 1. & 2. C. de Rebus cred. Quod
 si sine justa causa recuset, causâ cadit, &
 contra illum pronuntiat Judex. Haunold.
d. tr. 4. c. 6. n. 1018. & 1064.

§. V.

Materia, seu objectum jurisjurandi ne-
 cessarii est causa, in qua deferretur. Non
 potest autem deferri, nisi in causa modica
 & civili.

Excipiuntur itaque I. causæ civiles ar-
 duæ & magnæ. Gail. I. *observ. 18. n. 11.*
 Mynsing. *cent. 1. observ. 18. n. 4.* quia
 hoc casu propter suspicionem perjurii ju-
 ramentum non faceret semiplenam pro-
 bationem, sed tantùm indicium, & præ-
 sumptionem, ut bene notat Alex. *confil. 74.*
n. 5. Quæ autem causæ magnæ sint, &
 arduæ Judicis arbitrio deferri solet. Fal-
 lit tamen hæc exceptio, si actor plus,
 quàm semiplenè probaverit, & valde pe-
 rùm de plena probatione desideretur. Gail
ubi supra.

II. Excipiuntur causæ matrimoniales,
 in quibus juramento suppletorio locus
 non est. Setfer. *lib. 4. c. 14. n. 10.* nam &
 matrimonii causa gravis & ardua est. arg.
c. ult. de Procurat. in 6. & æquiparatur
 causæ criminali. Zaf. *vol. 2. confil. 3. n. 27.*
 Idque maximè procedit, si agatur de ma-

rimonio impediendo, vel dissolvendo non enim valet contra matrimonium jurisjurandi facta delatio. Si de contrahendo, aut sustinendo matrimonio lis sit, à Judice juramentum in supplementum probationis actori petenti, qui semiplenè probavit, deferri potest, si probitatis opinionem apud omnes habeat, sitque integritate conspicuus, & inferiorem se, vel certè parem in matrimonium petat. Panor. in c. mulieri 34. n. 7. h. t.

§. III. Excipiuntur causæ criminales, criminaliter intentatæ, in quibus licet reo ad sui purgationem juramentum à Judice deferri possit juxta cit. c. fin. §. sanè Eod. non potest tamen actori deferri juramentum suppletorium ad complendam probationem: quia in criminalibus requiruntur probationes plenissimæ, & luce clariiores. l. fin. C. de Probat. Fachin. l. 1. controu. c. 15. Sichard. in l. 3. C. de Reb. cred. n. 5. & eo casu, quo crimen non omnino plenè probatur, in supplementum tortura adhibenda est, non juramentum. l. 1. ff. de Quæstionib. Hinc non adversatur generalitas d. l. 3. C. de Reb. cred. & l. 3. ff. h. t. ubi in omnibus causis & quibuscunque actionibus hoc juramentum proficere dicitur: quoniam generi derogatur per speciem, vel certè hæc leges oppositæ intelligendæ sunt de actionibus propriè dictis, quatenus actio pro causa civili accipitur, & distinguitur contra accusationem. Dissentit Accursius, & plures alii apud Menoch. de Arbitr. Judic. casu 464. n. 7. eo saltem casu, quo actor plus, quàm semiplenè probavit.

§. VI.

§. Forma jurisjurandi necessarii desumitur à requisitis, quæ duorum sunt generum: quædam utrique speciei communia: quædam huic, vel illi propria.

Communia sunt quatuor, Primum, ut à judice deferatur. Secundum, ut deferatur præviâ causæ cognitione. l. 3. C. de Reb. cred. ibi: per Judicem jurejurando causâ cognitâ res decidi oportet. quæ cognitio potissimum consistit in eo, ut Judex bene consideret circumstantias, v. g. an causa controversa modica sit, vel magna? an civilis vel criminalis? an litigans sit persona legalis, necne? an, & quantum à parte probatum sit? Tertium, ut deferatur alterâ parte præsentem, vel citatâ ad videndum deferri: alioquin non valeret. Mascard. de Probat. vol. 2. conclus. 956. num. 60. Gail. lib. 1. observ. 980. num. 8. ubi tamen hoc in Camera non observari dicit, sed sufficere citationem ad totam causam. Quartum est, ut deferatur, antequam in causa conclusum sit. Mynsing. cent. 1. observ. 68. in fin. Judex tamen ex officio tam ante, quàm post conclusionem in causa, etiam parte non petente illud deferre potest. Fachin. 1. controu. 17. Brunemann in Process. civil. cap. 23. n. 30. Sessler. lib. 4. c. 15. n. 8. utut alii contrarium teneant.

Speciale requisitum jurisjurandi suppletorii est, ut is, cui deferatur, semiplenè probaverit intentionem suam, & insuper, ut illa semiplena probatio per contrariam aliquam præsumptionem non fuerit elisa, aut diminuta. Mynsing. cent. 1. observ. 68. n. 5. Et in hoc sensu juramentum hoc dicitur suppletorium: quia scilicet supplet defectum, vel alteram medietatem plenæ probationis.

Speciale requisitum jurisjurandi purgatorii est, ut contra eum, cui deferatur, minus, quàm semiplenè probatum sit, vel ut tales suspensiones contra ipsum militent, quæ reddant probabiliter suspectum. l. 6. §. 4. V. sicubi C. de His, qui

ad Eccles. confug. d. c. ult. h. t. c. 19. §. ipse ergo Sacerdos causa 2. q. 4. Quæ autem tales suspiciones sint, prudens Judex arbitratitur.

§. VII.

88 *Finis jurisjurandi necessarii est, vel firmare intentionem jurantis aliàs non factis probatam, vel purgare conscientiam suspecti.*

§. VIII.

89 *Effectus Jurisjurandi necessarii est, alius est, si sit suppletorium, alius, si sit purgatorium.*

Effectus Jurisjurandi suppletorii est, quòd probationem imperfectam perficiat, & integret, consequenter faciat, ut sententia debeat ferri pro eo, qui juravit. Ab hac tamen sententia non tantum intra decendum licet appellare, sed potest ea etiam retractari & causa ex integro agi ob instrumenta noviter reperta. l. 31. ff. h. t. Ratio disparitatis, cur hæc retractatio in præsentis specie licita sit, non etiam in duabus prioribus, duplex assignatur: prima est: quia juramentum necessarium Judex ex inopia probationum detulit, ergo copia probationum emergens id infirmat. Altera: quia in hoc juramento nullus vertitur consensus litigantium; cum Judex uni litigantium hoc deferat altero invito, quem novis instrumentis comprobantem, alterum fallum jurasse, audiri æquum est, e contra juramentum voluntarium & judiciale volentibus partibus deferuntur, neque ullo modo ferendum est, ut quis infirmet ea, quæ ipse facienda procuravit. l. generaliter 12. §. 1. C. de Reb. cred.

90 *Effectus Jurisjurandi purgatorii est purgatio suspicionis, & quòd judicetur pro eo, qui juravit. Qui ita purgatus, & absolutus non tenetur ad ulteriorem purga-*

tionem, neque facile amplius de eodem delicto accusator contra eum admitti debet, nisi concurrentibus novis indiciis, & nisi accusator se specialiter ad probandum offerat, obligetque, ut habet noster Panorm. in c. ex tmarum ad fin. de Purgat. canon. ubi de hoc plura suo tempore.

Pars V.

De Jurejurando in litem.

SUMMARIA.

91. *Jurisjurandum in litem qui nominis? 91. quid rei? 93. quotuplex. 94. & unde ejus origo? 95. à quo. 96. usque 101. Quibus. 102. usque 107. quibus causis. 107. 108. & qualiter deferendum sit hoc juramentum?*

109. *Juramenti in litem finis. 110. 111. Eiusdem effectus.*

§. I.

Jusjurandum in litem inde nomen sortitur: quia principaliter in litem, aut potius in ipsam litis, id est rei in judicium deductæ, æstimationem concipitur: unde etiam litis æstimatio, & juramentum litis æstimatorium appellatur. Jason & alii in Rubr. ff. De in litem jurando.

§. II.

Definitur Jusjurandum in litem, quòd sit juramentum, quo lis, seu res, de qua in judicio agitur, æstimatur. Colligitur ex l. 1. & seqq. ff. de in lit. jur.

§. III.

Dividitur communiter in juramentum affectionis & veritatis. Eckold ad ff. De in lit. jur. §. 2. Setler. l. 5. c. 2. per 101.

Juramentum affectionis illud dicitur, quo propter dolum adversarii, qui decrectat, aut facit, quò minus possit rem restituere, res in judicium deducta ultra ejus precium pro arbitrio & affectione domini æstimatur. l. 1. l. 2. §. 1. l. 8. ff. De

De in lit. jur. l. 68. ff. de Rei vindic. Pone: ego in iudicio probavi equum meum esse, sed tu, ne restituere debeas, illum occidis; hoc casu mihi à Judice juramentum in litem deferri potest, quo æstimem talem equum non tantum secundum se, sed etiam affectum meum, dicendo v. g. mallem habere equum ipsum, quam 100. aureos, etsi secundum communem æstimationem equus non valeat ultra 100. florenos.

Juramentum veritatis nuncupatur, quo lis, resve litigiosa æstimatur, quanti res vera est, vel quanti actoris verè interest secundum verum rei valorem. *l. 2. §. 1. ff. De in lit. jur. d. l. 68. ff. de Rei vind.* Pone: deposui apud te certam pecuniæ quantitatem, quam condemnatus es restituere, & quia illam non restituis, vel pignora mea distracta sunt, vel in pœnam incidi; isto casu debet mihi Judex deferre juramentum in litem, non quidem de affectione, quia in rummos non cadit affectio, sed de meo interesse, nempe ut jurem, quantum damni acceperim per hoc, quod pecuniam non restitueris.

§. IV.

94 *Causa efficiens* jurisjurandi in litem est vel remota, vel proxima.

Remota est Jus. Quo jure autem introductum sit hoc juramentum? variæ questionis est. Sed crebrius Juri Civili tribuitur, ut quod de eo peculiaribus titulis agit in *ff. lib. 12. tit. 3. & in C. lib. 5. tit. 13.*

95 *Proxima* est is, qui jusjurandum in litem defert, & is, cui defertur, quive delatum præstat.

Deferre hoc jusjurandam potest Judex qualiscunque. At hoc discrimine. Juramentum affectionis Judicem deferre oportet. Si alias detulerit, vel eò non

delatò juratum sit, nulla erit religio, nec ullum jusjurandum. *l. 4. §. deferre ff. De in lit. jur.* Ratio est: quia, ut jam insinuatum, juramentum hoc deferretur in pœnam doli, & contumaciæ, solus autem Judex potestatem puniendi habet. Econtra juramentum veritatis deferre potest non tantum Judex, sed etiam reus: quia hoc juramento non coërcetur dolus, & contumacia rei, sicut juramentò affectionis, consequenter causa restringens potestatem deferendi juramentum ad solum Judicem, hic non subest. Debet tamen reus illud deferre præsentem judicem. *Haunold. de F. & F. tom. 5. tr. 4. c. 6. num. 1123.*

96 *Deferri* juramentum in litem potest actori, qui dominus litis est, & litem suo nomine contestatus est: ita enim Ulpian. in *l. vulgò 7. ff. De in lit. jur.* tradit: *vulgò, inquit, presumitur, alium in litem non debere jurare, quam dominum litis; denique Papinianus ait, alium non posse jurare, quam eum, qui litem suo nomine contestatus est.* Hinc

97 *Sequitur I.* Procuratori hoc jusjurandum deferri non posse: quia etsi litis contestatione evadat dominus litis, hoc est, instantiæ *l. 22. & seq. C. de Procuratorib.* tamen non suo nomine, sed nomine Principalis litem contestatur. Quod aliqui malè exteādunt ad procuratorem in rem suam: quia hic est æquivalenter dominus & phrasi juridicâ locò domini habetur. *l. 13. §. 1. ff. de Pactis.* Hodie quoque procuratorem habentem speciale mandatum juramentum hoc in mandantis animam præstare posse, scribit Rosbach in *Praxi civil. tit. 68. n. 6.*

98 *Sequitur II.* Pupillum in litem jurare non posse *l. 4. in pr. ff. De in lit. jur.* etsi enim pupillus dominus litis sit, licet &

& aliarum rerum quarumlibet, tamen in iudicio sine tutore suo consistere non potest. *l. 1. C. Qui legit. pers. standi in iudic.* sed tutore auctore agit, & convenitur. *l. 2. C. Eod.* sicque non tam ipse litem contestari videtur, quam tutor. Aliud dicendum de minore. *d. l. 4. ibi: adolescens vero si velit, jurare potest.*

99 De Tutoribus & Curatoribus Ictus, in *cit. l. 4.* monet, eos cogendos non esse in litem jurare, idque Rescriptis Imperatorum contineri. Tutores & Curatores, quia res alienas administrant, justam ignorantiam habere possunt ejus rei, de qua agitur, eamque ob causam grave visum fuit, & periculosum, eos & ignorantes & invictos sub alieni compendii emolumento etiam perjurium anceps subire. Si tamen tantam affectionem pupillo suo vel adolescenti Tutores, vel Curatores prestare voluerint, autoritas juris non refragabitur, quin iudicio, quod inter ipsos acceptum est, finis ejusmodi possit adhiberi, non enim ad suam utilitatem jurisjurandi referenda aestimatio est, sed ad eum, cuius nomine tutelae ratio postulatur. Ex quibus verbis apparet, Tutores & Curatores pro pupillo & cliente suo in litem jurare posse, dummodo non ad suam, sed domini utilitatem jurisjurandi aestimationem referant. Nec absque ratione: quia etsi Tutor, vel Curator non sit dominus litis, habetur tamen loco domini arg. *l. tutor, qui tutelam. ff. de Administrat. tutor. l. qui fundum §. si tutor ff. Pro emptore.*

100 Sequitur III. Potestatem jurandi in litem etiam ad haereditas transire, ita ut non de defuncti, sed sua jurent affectione: & sufficit eos ab aliis comparare ejus rei notitiam, & de credulitate jurare arg. *d. l. 7. ff. De in lit. jur.* Eckolt. *ibid.* §. 4.

Quodsi verò defunctus juramentum sibi delatum jam susceperit, id pro praestito habetur, & mors loco juramenti est, ac vim jurisjurandi obtinet, eò quod quilibet praesumatur memor salutis suae, nec velle mori in peccato cum mendacio per *c. sauciozus 26. causa 1. q. 7. l. fin. C. Ad L. Jul. repetundar.* Craver *vol. 1. consil. 158. n. 7. Zaf. consil. 5. n. 58. lib. 1.* & ita in Camera conclusum fuisse, refert Gall. *l. 2. observ. 43. n. 1.*

Planè, cui defertur juramentum in litem, ad id praestandum invitatus cogi non debet, sed, si quanti res est, adversarium condemnari malit, morem ei gerere oportet, *l. quodsi possessor 71. ff. de Rei vindic.* Neque adversatur *l. fin. ff. De in lit. jur.* ubi dicitur, actorem ex necessitate juris in litem jurare: siquidem actor jurat ex necessitate juris: quia jus necessario propter dolum rei rem non restituentis, vel non exhibentis, actoris jusjurandum in litem defert, non autem actor hoc juramentum ex necessitate juris sibi delatum invitatus suscipit, sed volens, & si non vult jurare, mos ei gerendus est.

§. V.

Materia, seu objectum jurisjurandi in litem sunt causae & actiones, in quibus defertur. Ubi cum Marciano Icto in *l. 5. in pr. ff. De in litem jur.* hanc regulam statuo: *in actionibus in rem, & in ad exhibendum, & in bona fidei judiciis in litem juratur.*

Dicitur I. *in actionibus in rem:* Enim verò juramento in litem locus est in rei vindicatione: *l. 46. l. 68. ff. de Rei vindic.* in petitione haereditatis: *l. 25. §. haec verba 10. ff. de Haeredit. petit.* in actione Publiciana, cum in hac omnia eadem sint, quae in rei vindicatione: *l. 7. §. 8. ff. de Public. in rem. act. in actione*

confessoria & negatoria: l. 7. ff. Si seruit. vind. in actione hypothecaria: l. 16. §. 2. ff. de Pignorib. sicut & in ceteris in rem actionibus. d. l. 16. §. 3. d. l. 68. in fin. ff. de Rei vindic.

104 Dicitur II. & in ad exhibendum: Adde: & in omnibus aliis actionibus arbitrariis in litem jurari posse. d. l. 68. ff. de Rei vindic. ut puta in actione de dolo, & actione quod metus causa: l. arbitrio 18. pr. ff. de Dolo malo. in actione rerum amotarum: l. 8. §. 1. ff. de Action. rer. amot. in interdicto, quod vi, aut clam: l. 15. §. 9. ff. Quod vi, aut clam in interdicto de tabulis exhibendis: arg. l. 2. §. 1. ff. de in lit. jur. junctâ l. 3. §. 14. ff. de Tabul. exhib. & ceteris ejus generis judiciis in rem & in personam, ex quibus arbitrato Judicis aliquid restituitur. d. l. 68. ff. de Rei vindic.

105 Dicitur III. & in bona fidei judiciis intellige directis, in litem juratur: veluti in actione commodati: l. 3. §. in hac 2. ff. Commodati. in actione depositi: l. 1. §. 26. ff. Depositum in actione locati: l. 48. §. 1. ff. locati. in actione tutelæ: l. 8. ff. & passim C. de in lit. jur. in actione repetitoria dotis: l. 25. §. 1. ff. Solut. matrim. in actione negotiorum gestorum: arg. l. 2. & 3. C. de in lit. jur. & similibus aliis. In contrariis judiciis depositi, commodati, &c. in litem non jurari, dilertè habetur in l. 1. et, apud quem §. ff. Depositum. ubi ratio redditur: quia in iis non agitur de fide rupta, seu dolo non restituentis rem contra fidem datam, sed solum de indemnitate ejus, qui quid impendit in rem alterius, vel occasione ejus damnum passus est. Idem juris est in judiciis stricti juris. arg. l. 5. §. fin. & l. 6. ff. de in lit. jur.

Cæterum hæc regula accipienda est de juramento affectionis: nam juramentum veritatis non tantum in actionibus realibus, arbitrariis, & bonæ fidei directis, sed etiam in actionibus bonæ fidei contrariis, & actionibus stricti juris, sive ex contractu, sive ex delicto venientibus deferri potest per d. l. 5. §. fin. & l. 6. l. 9. ff. Eod. Mynsing. Resp. 21. n. 87. Haunold. d. tr. 4. c. 6. n. 1123.

§. VI.

Forma jurisjurandi in litem fiat in litem, seu rei in judicium deductæ æstimatione: quæ alia in juramento affectionis, alia in juramento veritatis.

Per juramentum affectionis lis æstimatur pro arbitrio & affectione actoris ultra verum rei pretium, & interesse l. 1. l. 2. §. 1. l. 8. ff. De in lit. jur. Et quidem potest actor in infinitum jurare, quanti scilicet rem æstimet, eò quod certa quantitas, ad quam usque in singulis causis juret, jure expressa non sit. l. 4. §. 2. ff. Eod. l. 68. ff. de Rei vindic. Interim Judex potest certam summam definire, intra quam juret, dicendo v. g. jures quanti facias, quod equo tuo carere debeas, sed non ultra 300. florenos d. l. 4. §. 2. l. 5. §. 2. ff. Eod. l. 18. pr. ff. de Dolo. Imò etiam postquam juratum jam est, potest adhuc inordinatum affectum jurantis moderari, & in minorem summam reum condemnare per d. l. 4. §. 3. & d. l. 5. §. 2. Novel. 8. c. 10. Rosbach in Praxi civil. tit. 68. n. 13.

Per juramentum veritatis lis, seu res æstimatur, quanti est, seu quanti revera actoris interest, rem in judicium deductam factò adversarii non exstare, vel extinctam esse. l. 2. §. 1. l. 3. l. 8. ff. de in lit. jur. Et quidem non solum rei principalis, verum etiam ejus, quod interest, æstimatio in hoc

hoc venit. *d. l. 3. ff. Eod. l. 2. §. ult. ff. de eo, quod certo loco.* Judex autem primò interesse, damnum, vel expensas aestimare, seu taxare, & deinde actor desuper jurare debet, ita ut semper Judicis taxatio, seu aestimatio præcedat juramentum veritatis, ne si juramentum sequatur, jurans fortè perjurium incurrat. *auth. post jusjurandum C. de Judiciis. Umm. ad Process. jud. disp. 20. a. 35.*

§. VII.

109 *Finis* jurisjurandi in litem alius est juramenti affectionis, alius juramenti veritatis.

Finis juramenti affectionis est, ut puniatur dolus, & contumacia rei rem non restituentis, vel non exhibentis *l. 1. l. 8. ff. de in lit. Jur.* Unde si citra dolum, etsi ex culpa adversarii res restitui nequeat, non defertur hoc juramentum, sed tantum verum interesse aestimatur. *l. 2. ff. Eod.*

Finis juramenti in litem veritatis est, ut hac ratione possit constare de vero valore rei, adeoque defertur non tam ob dolum, vel culpam, quàm difficultatem probationis, & ideo, si aliunde de vero rei valore appareat, juramento huic locus non est per *l. 5. §. ult. in fin. ff. de in lit. jur.*

§. VIII.

Effectus Jurisjurandi in litem similiter non unus, sed diversus est.

110 *Effectus* juramenti affectionis est I. quòd postquam hoc juramentum præstitum est, reus condemnandus sit in summam juratam, nisi gravis causa suadeat, vel minoris eum condemnari, vel etiam prorsus absolvi. *l. 4. §. 3. l. 5. §. 2. ff. Eod.* II. Quòd præstito hoc juramento dominium rei hoc modo aestimata transferatur in reum, & quidem statim, si

res est propria actoris, & à reo possessa, secus non aliter, quàm si reus ex voluntate actoris possessionem rei nactus fuerit. *l. 46. & 47. ff. de Rei vindic.*

Effectus juramenti in litem veritatis est, quòd hòc præstitò reus condemnandus sit, ad solvendum pretium juratum, & quòd de perjurio actoris hic non facile quæri so- leat *l. fin. ff. de in lit. jur.* Subinde tamen actor hic perjurus reddi potest, si nempe reus ostendat rem revera minus valuisse, quo factò Judex summam juratam debet minuere. *Hauhold d. c. 6. n. 1128 Eckolt ad ff. de in lit. jur. §. 7.*

TITULUS XXV. De Exceptionibus.

SUMMARIUM.

1. *Exceptionis etymologia.* 2. *Synonymia.* 3. *definitio.* 4. *usque 8. divisio.* 8. 9. *Origo.*
10. *Quintus.* 11. *contra quos competat exceptio?*
12. *Exceptio excludit actionem.*
13. *usque 26. Quando, & quomodo singula exceptiones opponenda?*
26. *Exceptionis finis.* 27. 28. 29. *Ejusdem effectus.*
30. *Exceptioni opponitur replicatio, hinc duplicatio &c.*

PRobatà actoris intentione reus condemnatur, nisi aliquà exceptione letueatur.

§. I.

Exceptio derivatur à verbo *excipere*, id est, à præpositione *ex*, & verbo *capere* quasi aliquid capiens & tollens ex actione proposita. *Trancred. de Ord. jud. lib. 2. tit. 5.* Germanicè dicitur ein *Widerspruch*, oder *Gegenwehr*, und *Eintred*.

§. II.